

ՏԱԹԵՎ ԳԻՏԱԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ՈՒՍՈՒՑՉԻ
ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեմա՝ Դպրոցականների ուսումնական անհաջողությունների սոցիալ-հոգեբանական պատճառները

Հետազոտող ուսուցիչներ՝ Անի Մուրադյան

Երևանի հՊ 152 հիմնական դպրոց ՊՈԱԿ

Արևիստ Մարգարյան

Երևանի ՀՊ Օջականի անվան հՊ 172 հիմնական դպրոց

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	3
Դպրոցականների ուսումնական անհաջողությունները որպես հոգեբանության ուսումնասիրության հիմնախնդիր	7
Ուսումնական անհաջողության հասկացության վերլուծություն	10
Դպրոցականների ուսումնական անհաջողությունների սոցիալ-հոգեբանական պատճառները	17
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ	19
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ	21

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Դպրոցականների ուսումնական անհաջողությունների պատճառների ուսումնասիրությունը կարևոր խնդիրներից մեկն է հանդիսանում:

Ուսումնական անհաջողության պատճառ կարող են տարբեր հանգամանքներ հանդիսանալ:

Ուսման ընթացքում անհաջողությունների պատճառներից կարող են լինել դասավանդվող առարկաների ոչ լավ ընկալումը, ագրեսիայի դրսևորումը, դասավանդվող առարկաների նկատմամբ ցուցաբերված անտարբերությունը, աշակերտի և ուսուցչի փոխհարաբերությունները և շատ այլ պատճառներ:

Օրինակ՝ եթե աշակերտը լավ չի ընկալել նյութը, ապա այդ իրավիճակն ինքնին ուսումնական անհաջողության պատճառ է հանդիսանում: Կամ դպրոցականը կարող է ընդհանրապես չհասկանալ դպրոցում դասավանդվող առարկան և ուսման ընթացքում բազմաթիվ անհաջողություններ ունենալ: Հետևաբար անհաջողություններից խուսափելու համար անհրաժեշտ է աջակցել դպրոցականներին, որպեսզի վերջիններս խուսափեն անհաջողություններից և կարողանան ճիշտ կատարել հանձնարարվածը:

Եվ ոչ միայն դասավանդվող նյութի լավ կամ վատ ընկալումը կարող է ազդել աշակերտի առաջադիմության վրա, այլև բազմաթիվ այլ խնդիրներ, որոնք սկսում են ուսումնական անհաջողությունների պատճառ հանդիսանալ:

Դպրոցականների ուսումնական անհաջողությունների պատճառներից նաև կարևորվում են սոցիալ-հոգեբանական պատճառները, որոնք նույնպես իրենց ազդեցությունը կարող են թողնել աշակերտի առաջադիմության վրա:

Ուստի աշխատանքում կանդրադառնանք վերոնշյալ խնդիրներին, կփորձենք առավել մանրամասն ներկայացնել ուսումնական անհաջողությունների պատճառները և վերջիններիս խորացմանը նպաստող գործոնները:

Ուսումնական անհաջողությունների պատճառների խորքային ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս գտնել այն լուծումները, որոնք կխոչընդոտեն դպրոցականների առաջադիմության վատթարացմանը:

Ինչպես նշեցինք ուսումնական անհաջողությունների պատճառները բազմազան են:

Այդ խնդիրներից կարող են նաև համարվել ինքնահաստատման նպատակով դպրոցականի դրսևորած պահվածքը:

Հասկանալի է, որ դպրոցականի պահվածքի վրա ազդում են տարբեր հանգամանքներ, որոնք կարող են կապված լինել դասընկերների, ուսուցիչների, ծնողների փոխհարաբերությունների հետ: Իսկ այդ ազդեցությունն էլ կարող է բացասական հետևանք թողնել դպրոցականների ուսումնական առաջադիմության վրա:

Սոցիալ-հոգեբանական պատճառները կարող են նաև տարիքային խնդիրների հետ կապել: Պատահական չէ, որ դպրոցական տարիքում շրջապատող աշխարհը երեխաները տարբեր կերպ են ընկալում:

Ուսումնական անհաջողությունների պատճառներից կարող է հանդիսանալ դպրոցականների մոտ նկատվող դեպրեսիայի դրսևորումը, որը տարբեր հանգամանքների ազդեցության ներքո կարող է առաջանալ:

Բնականաբար դեպրեսիայի մեջ գտնվելն իր բացասական ազդեցությունն է թողնում աշակերտի առաջադիմության վրա և ուսումնական անհաջողության պատճառ է հանդիսանում:

Դպրոցականների մոտ դեպրեսիայի դրսևորումը կապված է տարբեր խնդիրների հետ:

Այդ խնդիրները կարող են կապված լինել տարիքային խնդիրների, ընտանիքում տեղի ունեցող իրադարձություններ և այլ հանգամանքների հետ:

Դպրոցականների ուսումնական անհաջողությունների պատճառները բազմաթիվ կարող են լինել, ուստի երեխաներին անհրաժեշտ է ուղղություն ցույց տալ և աջակցել՝ ուսումնական անհաջողություններից խուսափելու համար:

Թեմայի արդիականությունը: Աշխատանքը կարևորում ենք նրանով, որ թեման խորն ուսումնասիրության կարիք ունի և անհրաժեշտ է այն հետազոտել՝ դպրոցականների ուսումնական անհաջողությունների պատճառները հասկանալու և խոչընդոտելու համար:

Կարևոր է ուսումնասիրել և վերլուծել այն բոլոր պատճառները, որոնք կարող են ազդել դպրոցականների ուսման առաջադիմության վրա և կարող են նպաստել դպրոցականների ուսումնական անհաջողությանը:

Թեմայի ուսումնասիրության համար կարևոր է ներկայացնել այն հիմնական պատճառները, որոնք կարող են ազդել դպրոցականի առաջադիմության վրա: Օրինակ՝ այդ պատճառներից կարող են լինել դպրոցական ծրագրերում պարբերաբար կատարվող փոփոխությունները, դպրոցներում դասավանդվող առարկաների ոչ լավ անդրաընկալումը, ընտանիքի անդամների, դասընկերների, մտերիմների, ուսուցիչների հետ լարված փոխհարաբերությունները, դպրոցականների կողմից ագրեսիայի դրսևորումը, կոմպլեքսները և տարիքային այլ խնդիրներ:

Վերոնշյալ պատճառները կարող են բացասական ազդեցություն թողնել դպրոցականների ուսման առաջադիմության վրա: Հետևաբար, կարևոր է վեր հանել բոլոր պատճառները և խնդիրները՝ ուսումնական անհաջողություններից խուսափելու համար:

Թեմայի ուսումնասիրությունը խիստ արդիական է, քանի որ այժմ էլ դպրոցականները բախվում են նման խնդրի, երբ բազմաթիվ պատճառներ կարող են ազդել վերջիններիս ուսման վրա և բացասական հետևանք թողնել դպրոցականների առաջադիմության վրա:

Հատկանշական է, որ սոցիալ-հոգեբանական պատճառները խիստ մեծ ազդեցություն կարող են թողնել դպրոցականների կրթական գործընթացի վրա և ուսումնական անհաջողությունների պատճառ կարող են հանդիսանալ: Ուստի այս տեսանկյունից խիստ կարևորում ենք թեմայի ընտրությունը և ուսումնասիրությունը:

Աշխատանքի հիմնական նպատակն է ուսումնասիրել դպրոցականների ուսումնական անհաջողությունների պատճառները, ներկայացնել սոցիալ-հոգեբանական պատճառները, ինչպես նաև մշակել մեխանիզմներ՝ դրանք բարելավելու համար: Ուստի կառաջադրենք հետևյալ խնդիրները՝

- 1 Անդրադառնալ ուսումնական անհաջողություն հասկացության մեկնաբանմանը,
- 2 Խոսել դպրոցականների ուսումնական անհաջողությունների պատճառների մասին,
- 3 Ներկայացնել դպրոցականների ուսումնական անհաջողություններին նպաստող սոցիալական եւ հոգեբանական պատճառները:

**Ղպրոցականների ուսումնական անհաջողությունները որպես հոգեբանության
ուսումնասիրության հիմնախնդիր**

Ուսումնական գործընթացում աշակերտները հանդիպում են բազմաթիվ խնդիրների եւ խոչընդոտների, որոնք պետք է կարողանան հաղթահարել եւ թույլ չտալ ուսման վրա բացասական ազդեցություն ունենալ:

Հատկանշական է այն հանգամանքը, որ անգամ շատ փոքր խնդիրներ եւ տարբեր պատճառներ կարող են բացասական ազդեցություն ունենալ աշակերտի ուսման եւ առաջադիմության վրա:

Ուսումնական անհաջողությունների վերացումը մինչ օրս էլ շարունակում է դպրոցների, բուհերի, քոլեջների և այլ կրթական հաստատությունների կարևոր խնդիրներից մեկը լինել: Ուստի պատահական չէ, որ կրթական հաստատությունների առաջնային նպատակն է հանդիսանում գտնել ուսման անհաջողությունների պատճառները և թույլ չտալ, որ դրանք ազդեն աշակերտների առաջադիմության վրա:

Ուսումնական անհաջողությունների պատճառներից կարող են հանդիսանալ դասավանդվող առարկաների սխալ ընկալումը, սոցիալ-հոգեբանական վիճակը, դպրոցականների միջև ստեղծված լարվածությունը, տարիքային խնդիրները, ուսուցչի հետ փոխհարաբերությունները [12, էջ 54], շրջակա միջավայրի ընկալումը և այլն:

Անհաջողության պատճառ նաև կարող է դառնալ դպրոցականի առանձին անհատականություն լինելու անտեսումը:

Այս խնդիրը հաճախ ենք տեսնում դպրոցներում, երբ դասավանդողը անտեսում է դասավանդվողի կարծիքը, վերլուծությունը, ինչ-ինչ հարցերի վերաբերյալ մտորումները և այլն:

Ահա այստեղ բախվում ենք մի շատ կարևոր խնդրի հետ, որը, ինչքան էլ ցավալի է, բայց ոչ ամբողջությամբ է հաղթահարված: Ահա նման վերաբերմունքը կարող է դասավանդվող առարկաների նկատմամբ անտարբերության առաջացման պատճառ հանդիսանալ, որն էլ ուսումնական առաջընթացի ձախողման պատճառներից կարող է հանդիսանալ:

Թե՛ դպրոցում, թե՛ տանը դպրոցականին պետք է որպես առանձին անհատականություն վերաբերվել, ինչը կօգնի հասկանալ վերջինիս և թույլ չտալ անհաջողություններ կրել: Եթե դպրոցում աշակերտների նկատմամբ անհատական մոտեցում ցուցաբերվի, ապա ինչ-որ առումով կնպաստի, որ աշակերտը սխալներ թույլ չտա և դրական ազդեցություն կունենա վերջինիս առաջադիմության վրա:

Նման մոտեցումը կարևոր է ոչ միայն դպրոցում ցուցաբերել, այլ նաև տանը:

Դպրոցականների նկատմամբ տանը ևս պետք է անհատական մոտեցում ցուցաբերել, քանի որ եթե դպրոցականի և նրա ծնողների միջև խնդիրներ առաջանան, անշուշտ, դրանք նույնպես իրենց ազդեցությունը կթողնեն երեխայի ուսման և առաջադիմության վրա: Քանի որ թե՛ ընտանիքում և թե՛ դպրոցում երեխայի հանդեպ անուշադիր վերաբերմունքը կարող է դպրոցականի մոտ ազդեսիայի դրսևորման պատճառ դառնալ:

Դպրոցականների ուսումնական անհաջողությունների պատճառները կարող են բազմազան լինել: Օրինակ՝ ժամանակակից ընտանիքներն ունեն մեկ կամ երկու երեխա, ինչը ինչ-որ առումով ազդում է դպրոցականի վրա և անհաջողության պատճառ դառնում [2, էջ 14]: Դպրոցականների համար անգամ ուսումնական ծրագրերի փոփոխությունները կարող են բացասական ազդեցություն ունենալ:

Եթե վերցնենք կրթական համակարգը, ապա կտեսնենք որ բոլոր երկրների կրթական համակարգերում առկա են բազմաթիվ թերություններ, որոնք ինչ-որ առումով էլ ազդում են ուսումնական գործընթացի պատշաճ կազմակերպմանը:

Ինչպես նշեցինք ուսումնական անհաջողությունների պատճառներից կարող են լինել պարբերաբար փոփոխության ենթարկվող կրթական ծրագրերը:

Նման իրավիճակում դպրոցականը նոր խնդիրների առջև է կանգնում: Կարող ենք ասել, որ հենց ուսումնական գործընթացում պարբերաբար կատարվող փոփոխությունները կարող են բացասական ազդել երեխայի առաջադիմության վրա: Քանի որ դպրոցականը, գուցե և չընկալելով հին ծրագիրը ստիպված է լինում սերտել նորը:

Ուսումնական գործընթացում կատարվող փոփոխություններն, անշուշտ, անհիմն չեն կատարվում:

Այդ փոփոխությունները կախված են ուսուցանվող նյութի, մեր առջև դրված նպատակների, խնդիրների և վերջիններիս լուծման ուղիների որոնման հետ: Բայց, այնուամենայնիվ, առավել ևս դպրոցականների համար, նման փոփոխությունները դժվարություններ են ստեղծում:

Հատկապես այն դեպքում, երբ դպրոցականը չի կարողանում հասկանալ կատարված փոփոխությունները, ուստի ուսումնական անհաջողություն է ունենում և նման իրավիճակը բացասական ազդեցություն է թողնում դպրոցականի առաջադիմության վրա:

Կատարվող փոփոխությունները դպրոցականների և դեռահասների մոտ կարող են շփոթության պատճառ հանդիսանալ:

Նման պարագայում դպրոցականը ուսումնական անհաջողությունից խուսափելու, ուսման առաջադիմության վրա բացասական ազդեցություն չունենալու համար, փորձում է ընկալել և հասկանալ իրավիճակը:

Սակայն այդ փոփոխությունների ընկալման փորձը ոչ միշտ է հաջողությամբ ավարտվում:

Հետևաբար, աշխատության այս գլխում կխոսենք դպրոցականների ուսումնական անհաջողություններին նպաստող պատճառների մասին և կփորձենք մեկնաբանել և վերլուծել դպրոցականի ուսումնական անհաջողություններին նպաստող հանգամանքները:

Ուսումնական անհաջողության հասկացության վերլուծություն

Դպրոցներում, բուհերում, քոլեջներում և այլ կրթական հաստատություններում մենք պարբերաբար հանդիպում ենք «ուսումնական անհաջողություն» արտահայտության կիրառմանը: Կարող ենք ասել, որ դպրոցականների, ուսանողների և այլոց առջև դրվում է որոշ պարտականություններ, որոնց ձախողումը կամ թերի կիրառումը կկոչենք ուսման ընթացքում ունեցած անհաջողություն: Իսկ այդ ունեցած անհաջողությունների պատճառները կարող են բազմազան լինել: Անգամ դասավանդվող առարկաների ընկալումը կարող է դրական կամ բացասական ազդեցություն թողնել ուսման վրա և ուսումնական անհաջողության պատճառ հանդիսանալ:

Օրինակ՝ վերցնենք դպրոցականներին: Վերջիններս դպրոցում ունեն մի շարք պարտականություններ, որոնք պետք է պատշաճ կատարեն՝ անհաջողությունից խուսափելու համար: Մակայն դպրոցականներից մեկը կարող է չընկալել առարկան կամ թերի ընկալել և դա արդեն իսկ ուսման ընթացքում անհաջողության պատճառ կհանդիսանա:

Փորձենք մեկ սահմանմամբ մեկնաբանել «ուսումնական անհաջողություն» ասվածը:

Դպրոցականների և ուսանողների առջև դրված ուսումնական պլանի ձախողումը կոչվում է՝ «ուսումնական անհաջողություն»:

Դպրոցականի ուսումնական անհաջողությունների պատճառներից կարող են հանդիսանալ ոչ միայն առարկաների վատ ընկալումը, այլև դասընկերների, ուսուցիչների, ծնողների, մտերիմների հետ ունեցած փոխհարաբերությունների վատթարացումը:

Եթե դպրոցում աշակերտի և դասընկերների միջև փոխհարաբերությունները լարված են, ապա աշակերտը չի կարողանում ամբողջ ուշադրությունը սևեռել դասավանդվող առարկաների և նյութերի պատշաճ կատարմանը և յուրացմանը: Հետևաբար, դպրոցականը ձախողում է ուսումնական պլանի պատշաճ կատարումը և ուսումնական անհաջողություններ է ունենում:

Նույնը կարող ենք ասել նաև դպրոցականի և ընտանիքի անդամների միջև փոխհարաբերությունների վերաբերյալ: Եթե դպրոցականն ընտանիքի անդամների հետ լարված փոխհարաբերություններ ունի, ապա այն դպրոցականի առաջադիմության վրա բացասական ազդեցություն կունենա և ուսումնական անհաջողության պատճառ կհանդիսանա:

Ուսումնական անհաջողության, վատ սովորելու, վատ առաջադիմության վերաբերյալ արտահայտվել և բազմաթիվ վերլուծություններ են արվել տարբեր անվանի մանկավարժների, գիտնականների կողմից: Վերջիններս տարբեր կարծիքներ են հայտնել ուսումնական անհաջողությունների վերաբերյալ՝ խոսելով տարբեր առանձնահատկությունների և տարիքային տարբերությունների մասին [2, էջ 226-232]:

Դպրոցներում և այլ կրթական հաստատություններում կարող ենք ասել, ուսումնական անհաջողություններ կրողը հանդիսանում են ցածր առաջադիմություն ունեցող դպրոցականները, ովքեր տարբեր տարիքային խմբերից կարող են լինել:

Իսկ ո՞ւմ պետք է համարել ցածր առաջադիմություն ունեցող դպրոցական:

Ի. Պ. Պողոստոյանի կարծիքով ցածր առաջադիմություն ունեցող դպրոցականները նրանք են, ովքեր չեն կարողանում ցուցադրել գիտելիքների, հմտությունների, մտածողության արագության և գործողությունների կատարման այն մակարդակը, որոնք ցույց են տալիս իրենց կողքին սովորող դպրոցականները:

Սակայն, չպետք է միայն վերոնշյալը հիմք ընդունել և ասել, որ ուսումնական անհաջողության կոնտեքստում պետք է դիտարկել բոլոր այն դպրոցականներին ովքեր չեն կարողանում դրսևորել նույն հմտությունները, առաջադիմության այն մակարդակը ինչ ցուցաբերել են իրենց դասընկերները: Քանի որ շատ վատ առաջադիմություն ունեցող երեխաների էլ ծնվում են հանճարներ [11]:

Վատ առաջադիմություն են ունեցել բազմաթիվ անվանի գիտնականներ, ովքեր մեծ հեղաշրջում կատարեցին գիտության մեջ:

Օրինակ՝ այդպիսի գիտնականներից էին Նոբելյան մրցանակակիր, ֆիզիկոս, հարաբերական տեսության հիմնադիր՝ Ա. Էյնշտեյնը: Վերջինիս դպրոցում անգամ հետամնաց էին համարում և բոլոր ուսուցիչները համոզված էին, որ նա անգամ դպրոցը չի ավարտի:

Հանճարեղ գրող Ա. Չեխովը դպրոցում քանի անգամ նույն դասարանում է մնացել որոշ առարկաներից թերանալու պատճառով:

Դպրոցում առաջադիմությամբ աչքի են ընկել նաև Ու. Չերչիլը, Ա. Պուշկինը, Ու. Շեքսպիրը և շատ այլ ուրիշ ճանաչված գիտնականներ և գործիչներ:

Այսպիսով, վատ առաջադիմություն ունենալը կամ «ուսումնական անհաջողություն» հասկացության սահմաններում դիտարկվելը դեռ չի նշանակում գիտելիքի բացակայության դրսևորում:

Երբեմն տեսնում ենք դպրոցականների, ովքեր ուսումնական անհաջողություններ են ունենում, բայց դասարանի մյուս աշակերտների հետ համեմատած, ավելի խելացի են: Սակայն դպրոցականներին կարող են տարբեր հանգամանքներ խանգարել ունեցած գիտելիքները ցուցադրել չկարողանալու համար: Օրինակ՝ դասարանում բոլորի ներկայությամբ դասը ներկայացնելու կամ հարցադրումներին պատասխանելու ընթացքում, դպրոցականի մոտ կարող է անհանգստություն և լարվածություն առաջանալ, ինչը կխոչընդոտի տվյալ դասի կամ հարցերի վերաբերյալ ունեցած գիտելիքների ճիշտ և ամբողջական ցուցադրմանը: Մեփական գիտելիքները ցուցադրել չկարողանալու պարագայում դպրոցականը ուսումնական անհաջողություն է կրում:

Նման իրավիճակում դպրոցականը ունենում է ուսումնական անհաջողություն, երբ լարվածությունը կարող է խոչընդոտել դասը լավ ներկայացնելուն: Այսինքն՝ դպրոցականը լիովին տիրապետում է տվյալ թեմային, բայց չի կարողանում այն ներկայացնել:

Հետևաբար, ուսումնական անհաջողությունը չպետք է կապել գիտելիքի բացակայության, ինտելեկտի ցածր լինելու հետ:

Դպրոցականը կարող է գիտելիքների բարձր մակարդակ ունենալ, սակայն ինչ-ինչ պատճառներով հնարավոր է չկարողանա ցուցադրել իր իմացածը:

Բնականաբար նման հանգամանքը կարող է բացասական ազդեցություն թողնել դպրոցականի առաջադիմության վրա: Նման պարագայում սկսվում է «ուսումնական անհաջողություն» հասկացության սահմաններում դիտարկվել: Չնայած նրան, որ դպրոցականը առավել շատ գիտելիքներ ունի դասավանդվող բոլոր առարկաներից քան իր հասակակիցները:

«Ուսումնական անհաջողություն» հասկացության սահմաններում պետք է դիտարկել նաև այն դպրոցականներին, ովքեր անհետաքրքրություն են ցուցաբերում դասավանդվող առարկաների նկատմամբ, ալարկոտ են, վատ վարք ունեն և այլն:

Դասավանդվող առարկան կարող է հետաքրքրություն չառաջացնել դպրոցականի մոտ և վերջինիս անտարբերությունն էլ բացասական ազդեցություն կունենա ուսման վրա: Ինչպես դասավանդվող առարկայի նկատմամբ անհետաքրքրությունը, այնպես էլ ալարկոտությունը կնպաստեն ուսումնական անհաջողությանը:

Ուսման առաջադիմության վրա կարող է ազդել նաև դպրոցականի ֆիզիկական վիճակը: Օրինակ՝ եթե դպրոցականը ֆիզիկապես իրեն լավ չի զգում, ապա ի վիճակի չէ առավել ուշադիր լինել ուսման նկատմամբ և ուսումնական անհաջողություն է ունենում:

Դպրոցականները ուսումնական անհաջողություն են ունենում նաև պարբերաբար կրկնվող բացակայությունների պատճառով: Երբ տարբեր պատճառներով դպրոցականները սկսում են բացակայել դասերից, ապա հետագայում չեն կարողանում լավ հասկանալ այն թեմաները, որոնք բացատրվել են բացակայության ընթացքում: Շատ դեպքերում բացակայած աշակերտը հնարավորություն չի ունենում երկրորդ անգամ լսել հանձնարարված թեմայի վերաբերյալ դիտարկումները, ուստի չի կարողանում ճիշտ ընկալել, իսկ սխալ ընկալված թեման էլ կարող է բացասական ազդեցություն ունենալ ուսման առաջադիմության վրա:

Այստեղ մենք բախվում ենք մի խնդրի, որը ուսումնական գործընթացի պատշաճ կազմակերպման խաթարող առաջնային խնդիրներից մեկն է հանդիսանում:

Դպրոցականների բացակայության թվի կրճատման նպատակով բոլոր երկրներում քայլեր են ձեռնարկվում: Սակայն, այդ քայլերը իրենց դրական արդյունքները չեն տալիս: Մինչ օրս էլ դպրոցներում առաջնային խնդիրը շարունակում է աշակերտների բացակայության խնդիրը համարվել: Իսկ ներկա իրավիճակում, երբ համավարակի տարածման կանխման նպատակով դասընթացները հեռավար են դարձել, դպրոցականներից շատերն անգամ հեռավար դասերին չեն մասնակցում և սա արդեն իսկ ուսումնական անհաջողություն պետք է համարել:

Ուսման ընթացքում երեխաները անհաջողություններ են ունենում նաև ցածր զարգացվածության մակարդակի պատճառով:

Մեփական գիտելիքների խորացման նպատակով աշակերտները ինչ-որ առումով պետք է ինքնակրթությամբ զբաղվեն՝ ընթերցեն տարաբնույթ գրքեր, մասնակցեն տարբեր թեմաների շուրջ բանավեճերի և այլն, քանի որ հաճախ դասավանդվող առարկան բավարար չի լինում տվյալ նյութի վերաբերյալ խորը գիտելիքներ ձեռք բերելու համար: Իսկ դպրոցականներին սահմանափակ քանակությամբ գրականություն է հանձնարարվում՝ կարդալու և վերլուծելու համար: Ուստի աշակերտը պետք է ինքնուրույն կարողանա գտնել նոր նյութեր, գրքեր, որոնք էլ ավելի կխորացնեն դպրոցականի գիտելիքները և կնպաստեն վերջինիս զարգացմանը: Նման պարագայում աշակերտը դրական առաջընթաց կունենա և կխուսափի ուսումնական անհաջողությունից:

Ուսումնական անհաջողությանը նպաստում են նաև դպրոցականի խիստ զբաղվածությունը: Օրինակ, երբ ծնողներն իրենց երեխային տալիս են տարբեր խմբակների՝ պարապելու համար, և դպրոցականը սկսում է չհասցնել դպրոցի նյութի ուսումնասիրումը:

Կան դպրոցականներ, ովքեր միանգամից 3-5 խմբակների կամ պարապմունքների են հաճախում և չեն կարողանում իրենց դասերը հասցնել:

Հետևաբար, սովյալ դպրոցականները ուսումնական պլանից շեղվում են և ուսումնական անհաջողություններ են ունենում:

Նման պարագայում կարող ենք ասել, որ ծնողները ևս սկսում են նպաստել դպրոցականի մոտ առաջացած ուսումնական անհաջողություններին: Քանի որ ծնողը երեխային կարող է տալ տարբեր խմբակների, որպեսզի երեխան կարողանա լավ սովորի և հասկանա դասավանդվող առարկաները, սակայն հակառակ ազդեցությունն է տեղի ունենում:

Նման իրավիճակից խուսափելու համար անհրաժեշտ է հաշվի առնել դպրոցականի ունակությունները:

Այսպիսով, դպրոցականների ուսման վրա կարող են տարբեր հանգամանքներ ազդել և դառնալ ուսումնական անհաջողության պատճառ:

Գիտնականների մեծ մասը տարիքային զարգացման առանձնահատկությունները հենց դպրոցի հետ են կապում: Որոշ գիտնականներ գտնում են նույնիսկ, որ դպրոցական տարիքը /6-10 տարեկան/ ոչ վաղ անցյալում է ձևավորվել, այն ժամանակներում, երբ երեխաները սկսել են սիստեմատիկ կրթություն ստանալ: Սա անշուշտ, չափազանցություն է, բայց մի բան ճիշտ է, որ այս տարիքում հենց ուսումնառության ընթացքում են զարգանում հոգեբանական շատ ֆունկցիաներ՝ մտածողությունը, ուշադրությունը, հիշողությունը և այլն:

Այս տարիքում մտածողությունը թռիչքային զարգացում է ապրում, այն այլևս միայն պատկերացումներով չի իրականանում, հանակարգային բնույթ է ստանում, «շրջելիություն» է ձեռք բերում, այսինքն՝ հնարավորություն է ստեղծվում փոխել մտքի ուղղությունը, ասենք՝ վերադառնալ խնդրի նախնական պայմաններին:

Մարդու զարգացման ընթացքում մեծ դեր են խաղում անցումային և ճգնաժամային շրջանները, որոնք մեկ տարիքային փուլից մյուսին անցման բեկումնային կետ են հանդիսանում: Ճգնաժամերը մարդու զարգացման ուղու անքակտելի մասն են կազմում, որոնց հաղթահարումը հանգեցնում է նորագոյացությունների առաջացման:

Ուսումնական գործունեությունը փոխում է երեխայի զգացմունքների բովանդակությունը, նրանք դառնում են ավելի գիտակցված և զսպված: Դրական զգացմունքները այժմ առաջանում են ոչ միայն հաճելի խաղ խաղալուց և հաճույք ստանալուց, այլ որոշակի մտավոր գործունեություն կատարելուց, դժվարություններ հաղթահարելուց, մրցակցությունից: Երեխան ծանոթանում է կյանքի տարբեր սոցիալական դերերի, նրա մոտ զարգանում են բարոյական զգացմունքները: Տեղի է ունենում առկա բարոյական նորմերի, կանոնների ինտենսիվ ներքնայնացում: Այս գործընթացում կարևորվում է մեծահասակի դերը, որը կարող է ներկայացնել երեխային ընդունելի վարքաձևեր, նորմեր, կանոններ, զարգացնել բարոյական ինքնագիտակցությունը: 8-9 տարեկանում ի հայտ է գալիս զգացմունքների տարբերակում՝ վատն ու լավը փոխարինվում են տարբեր զգացմունքների գիտակցմամբ և արտահայտմամբ: Չարգանում են ինտելեկտուալ զգացմունքները՝ հետաքրքրությունը, զարմանքը, կասկածը, ճանաչման հաճույքը և այլն:

Ուսումնական գործընթացը, գիտելիքների, հմտությունների, կարողությունների ձեռքբերումը ենթադրում է աշակերտի ինքնակառավարում, ինչը հնարավոր է իրականացնել լավ զարգացած կամաձին ուշադրության դեպքում: Ուսման սկզբնական շրջանում երեխային գրավում է երևույթների միայն արտաքին կողմը, իսկ ուսուցչի դերը կայանում է նրանում, որ պարբերաբար սովորեցնի դիտողականությանը, երևույթների էության ըմբռնմանը, հասկացմանը և այլն: Նպատակահարմար է, օրինակ, խնդրել երեխային ստուգել իր ընկերոջ կամ իր գրածը, համեմատել սկզբնական նյութի հետ, զննել և մտապահել առարկաների կարևոր բնութագրերը և այլն: Ուսումնական գործունեության ընթացքում մեծահասակների օգնությամբ երեխայի մոտ զարգանում են ուշադրության բաշխումը և տեղափոխելիությունը [2, էջ 37-39]:

Դպրոցականների ուսումնական անհաջողությունների սոցիալ-հոգեբանական պատճառները

Հոգեբանական գործոնների շարքում կան մի քանի ոլորտներ, որոնք ազդում են ուսուցման վրա՝ ճանաչողական, մոտիվացիոն և հուզական-կամային:

Ճանաչողական ոլորտում վատ առաջընթացի պատճառները կարող են լինել ուսանողների շրջանում ճանաչողական գործընթացների որոշակի որակների անբավարար ձևավորումը՝

- հիշողության զարգացման ցածր մակարդակ (տեսողական, լսողական, կինեստետիկ), որն ընկած է ուսուցման հիմքում,
- ուսուցման գործընթացում մտածողության ինքնուրույն ակտիվ աշխատանքի անբավարար կազմակերպումը և, որպես հետևանք, ձեռք բերված գիտելիքները գործնականում կիրառելու անհնարիությունը,
- ուշադրության, հիմնականում բաշխման և անջատման հատկությունների զարգացման անբավարար մակարդակ,
- վերապատրաստման ծրագիր կառուցել՝ առանց հաշվի առնելու աշակերտի ընկալման ակտիվ ալիքը (տեսողական, լսողական, կինեստետիկ):

Ուսումնական անհաջողության հիմնական պատճառները՝ պայմանավորված հուզական-կամային ոլորտից, կարող են լինել՝

- բարձր անհանգստություն, որը հանգեցնում է շեղված վարքի և կրթական գործունեության արդյունավետության նվազմանը,
- ինքնագնահատականը նույնպես ազդում է երեխայի դպրոցում հաջողությունների վրա: Ինքնագնահատականի ցածր մակարդակը խնդիրներ է ստեղծում ինչպես ուսումնական նյութի մշակման, այնպես էլ դասընկերների ու ուսուցիչների հետ հարաբերություններում: Անբավարար բարձր ինքնագնահատականը կարող է նաև հանգեցնել կոնֆլիկտային իրավիճակների ուսուցչի և ուսանողի, ուսանողի և ուսանողի միջև: Համարժեք ինքնագնահատականի ձևավորումը կախված է երեխայի նկատմամբ ուսուցչի վերաբերմունքից և հասակակիցների խմբում նրա դիրքից:

- Նման կամային հատկանիշների բացակայությունը, ինչպիսիք են նախաձեռնողականությունը, անկախությունը և կազմակերպվածությունը, նույնպես կարող են բացասաբար ազդել երեխայի դպրոցական աշխատանքի վրա: Մակայն, ըստ Վ.Ա. Հանսենի, կամային որակների ձևավորումը կարող է իրականացվել միայն այն դեպքում, եթե երեխան դրական է վերաբերվում դպրոցին:

Ուսումնական անհաջողությունը կարող է կապված լինել նաև ուսման ցածր մոտիվացիայի հետ: Ըստ Ա.Լ. Միրոտյուկ, ուսուցիչը պետք է իր առջև խնդիր դնի երեխաների մոտ ձեռք բերելու շարժառիթ ձևավորել՝ ստեղծելով հաջողության իրավիճակ, որը կապված է մոտիվացիոն ոլորտի հետ և որոշվում է երեխայի անհատականության հոգեբանական ասպեկտներով:

Անհաջողության սոցիալական պատճառները՝

Սոցիալական միջավայր - Վ.Մ. Աստապովը կարծում է, որ անհաջողությունը շատ դեպքերում կապված չէ ճանաչողական գործունեության խախտման հետ, այլ առաջին հերթին դպրոցում երեխաների անպատրաստության հետ, ինչը կրթական գործընթացի ցածր մակարդակի դեպքում կարող է հանգեցնել մանկավարժական անտեսման: Հաճախ անհաջողության պատճառը ընտանիքում անբարենպաստ կենսապայմաններն են, մեծահասակներից սովորելու և՛ վերահսկողության, և՛ օգնության բացակայությունը, ընտանիքում կոնֆլիկտները և ռեժիմի բացակայությունը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Մասնագիտական գրականության տեսական վերլուծությունը հնարավորություն է տալիս եզրակացնելու, որ՝ դպրոցականների ուսումնական անհաջողությունների պատճառները կարող են բազմազան լինել, որոնք բացասական ազդեցություն են թողնում դպրոցականների առաջադիմության վրա:

Ուսումնական անհաջողությունների պատճառներից են հանդիսանում դասավանդող առարկանների ոչ լավ ընկալումը, ընտանիքի և դասընկերների միջև փոխհարաբերությունները, սոցիալ-հոգեբանական պատճառները և այլն:

Ուսումնական անհաջողության, վատ սովորելու, վատ առաջադիմության վերաբերյալ արտահայտվել և բազմաթիվ վերլուծություններ են արվել տարբեր անվանի մանկավարժների, գիտնականների կողմից: Վերջիններս տարբեր կարծիքներ են հայտնել ուսումնական անհաջողությունների վերաբերյալ՝ խոսելով տարբեր առանձնահատկությունների և տարիքային տարբերությունների մասին:

Երեխաների ուսումնական անհաջողություններին կարող են նպաստել դպրոցականի վրա ազդող տարբեր հանգամանքներ: Դրանցից կարող են լինել սեփական «Ես»-ի դրսևորման ձևերը, դասավանդող նյութի մատուցումը, առարկաների ոչ լավ ընկալումը, դասընկերների, ուսուցիչների, մտերիմների հետ ունեցած փոխհարաբերությունները և այլն:

Ուսումնական անհաջողությունների սոցիալ-հոգեբանական պատճառներից պետք է կարևորել ազդեցիկությունը, որը երեխաների մոտ հաճախ կարող ենք նկատել առանց որևիցե պատճառի: Մակայն, ազդեցիվ պահվածքի դրսևորմանը կարող են նաև մի շարք արտաքին գործոններ ազդել: Այդ գործոններից կարող են լինել ինքնահաստատման համար ուղղված քայլերը և այլն:

Շատ կարևոր է նաև, որպես անհաջողության պատճառ դիտարկել դեպրեսիայի դրսևորումը: Նման իրավիճակում դպրոցականները սկսում են մեկուսանալ, խուսափում են դասընկերների և մտերիմների հետ հանդիպումներից և շփումներից: Անշուշտ, նման իրավիճակը չի կարող նպաստել ուսումնական առաջադիմությանը:

Ամփոփելով, հարկ է նշել, որ ուսումնական անհաջողություններին կարող են նպաստել բազմաթիվ պատճառներ և հանգամանքներ, ուստի անհրաժեշտ է դպրոցականի նկատմամբ անհատական մոտեցում ցուցաբերել, ինչը հնարավորություն կստեղծի ազդել ուսումնական անհաջողությունների վրա և նպաստել աշակերտի առաջադիմությանը:

Ուսուցչական կազմի և ընտանիքի կողմից ցուցաբերած ուշադրության և աջակցության շնորհիվ հնարավոր կլինի ազդել խնդիրների լուծման վրա և նպաստել ուսումնական անհաջողությունների վերացմանը:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Մելիք - Փաշայան Ա. Է., Հոգեբուժություն, Ե., 2012:
2. Մովսիսյան Ս., Ուսուցիչների դասավանդման ոճերով պայմանավորված ուսումնական մոտիվացիայի արանձնահատկությունները, «ԵՂՀ ՈՒԳԸ գիտական հոդվածների ժողովածու», N 1.2 (32), Ե., 2020:
3. Агеева Л. Г., Социально-психологическая дезадаптация цовременных школьников и ее причины, Ульяновск, 2010.
4. Бабанцкий Ю. К., Избранные педагогические труды, М., 1989.
5. Бардин, К. В., Если ваш ребенок не хочет ычиться (Методические указания), М., 1980.
6. Водяха Ю. Е., Водяха С. А., Психология детей младшего школьного возраста, Екантеринбург, 2018.
7. Ворожбитова А. А., Шапкина С. А., Формипование готовноцти младших школьников к восприятию литературно - художественного произведения на основе лингвориторического подхода, М., 2014.
8. Долгова А. Г., Агрессия у детей младшего возраста. Диагностика и коррекция, М., 2009.
9. Дубровина И. Б., Даниелова Е. Е., Толцтых Н. Н., Прибожан А. М., Андреева А. Д., Кравцова Е. М., Москвина О. А., Младший школьник. Развитие познавательных цпоцобноцтей, М., 2003.
10. Качимская А. Ю., Психологическая безопасность личности и ее сопровождение в образовании, Иркутск, 2013.
11. Князева Т. Н., Психологическая система сопровождения готовности младших школьников к обучению в основной школе, Саратов, 2019.
12. Лебедев А. В., Личность и ее свойстжа, Санкт-Петербург, 2001.
13. Липкина А. И., Самооценка школьника, М., 1976.
14. Салмина Н. Г., Филимонова О. Г., Психологическая диагностика развития младшего школьника, М., 2006.

15. Хуьлаева О. В., Школьная психологическая служба (работа с учащимися), М., 2007.